

eP Primera fila ICULT

Debat sobre el dret a l'incògnit dels autors

«Deixeu en pau Ferrante»

Escriptors i editors lamenten que s'hagi desvelat la suposada personalitat real de la novel·lista italiana

L'autor de la investigació sosté que els lectors «tenen el dret de saber alguna cosa» sobre l'autor

ERNEST ALÓS
BARCELONA

Ni quan es va revelar que darrere de l'autor de novel·la negra Robert Galbraith hi havia J. K. Rowling, ni quan es va saber que l'escriptora de novel·la negra Anne Perry havia sigut en la seva infància, amb el nom de Juliet Marion Hulme, una menor condemnada per assassinat, es va suscitar la reacció que ha seguit a les informacions d'un mitjà italià segons les quals darrere de la firma de la *best-seller* italiana Elena Ferrante s'amagava una traductora, de nom Anita Raja. Editors i escriptors, però també lectors, han lamentat que la persona que ha firmat la tetralogia iniciada amb *L'amiga genial* (La Campana/Lumen) no hagi pogut mantenir la seva voluntat de continuar en l'incògnit, obrint un debat amb moltes arestes.

L'assenyalat com a malvat d'aquesta història és el periodista d'*Il Sole 24 ore* Claudio Gatti. «Crec que els lectors adquireixen un dret de saber alguna cosa sobre la persona que ha creat aquests llibres», ha al·legat. I ha argumentat que encara que el llibre sobre Ferrante *Frantumaglia*, de pròxima publicació, ofereix segons els seus editors «les seves respostes a la demanda legítima d'informació sobre ella», l'autora «ha mentit sobre la vida personal que ha escollit presentar».

La publicació d'aquesta informació, no obstant, té com a mínim dos aspectes polèmics. Fins a quin punt és lícit investigar en les finances personals d'una persona que no ha comès cap delictes ni ostenta cap càrrec públic, i quin és el dret que assisteix un autor a mantenir la seva identitat i vida privada allunyades del co-neixement públic. ¿Afecta només el

LA PERSONA O L'OBRA ▶ La traductora Anita Raja, assenyalada com a autora dels llibres d'Elena Ferrante, i els primers títols, en català i castellà, de la seva tetralogia napolitana.

seu dret de no ser molestat en la seva vida privada, perseguit per paparazzis i fans, o inclou també una radical separació entre la seva obra de ficció i la biografia que permetria comprendre-la?

De fet, Gatti ha identificat Raja sotmetent a escrutini financer la traductora, detectant un enriquiment personal que segueix puntualment el ritme de vendes dels llibres de Ferrante. Per a això, Gatti ha utilitzat còpies dels pagaments de l'editorial a Anita Raja i ha investigat en el cadastre les valuoses propietats immobiliàries a nom d'ella i de la seva parella, l'escriptor napolità Domenico Starnone.

Malgrat que la responsable de cultura de la revista italiana *L'Espresso* Angiola Codacci-Pisanelli sostenia encara ahir que si un sofisticat programa informàtic d'anàlisi de text va assenyalar fa uns anys Starnone com a possible autor dels llibres de Ferrante i ara l'escrutini financer apunta a Raja, no es podria descartar una autoria col·lectiva.

«DEIXEU-LA», DIU DE GIOVANNI // Isabel Martí, editora de Ferrante en català, argumenta que «una cosa és que els editors hagin aprofitat comercialment l'interès que desperta l'anonimat» (cosa que té poc a veure amb la defensa d'una intimitat vulnerada i que en aquest cas és evident) i una altra de diferent és que en la investigació desfermada per saber-ne la identitat es demostrí «una mentalitat poc respectuosa a la voluntat de l'escriptora de no perdre la llibertat creativa, que a més a més té gràcia quan hi ha tanta veneració per la notorietat». Per la seva banda, Silvia Querini, l'editora en espanyol, va ser veloç penjant un vídeo a Youtube en el qual sostenia que «no té cap importància el nom, el que importa són els llibres».

L'escriptor napolità Maurizio de Giovanni també s'hi ha manifestat en contra. «Un pot tenir molts motius per no escriure novel·les firmades amb el propi nom. És un dret sacrosant anar per compte propi, sense haver de retre comptes de la bellesa o la brutícia de les pròpies històries i personatges. Tota aquesta ànsia periodística per remoure en els ingressos, finances, balanços i cadastres em sembla digna d'objectius molt millors i interessants, com els grans evasors o els criminals habi-

vuit graus d'anonimat

Pseudònims transparents

La història de la literatura està atapeïda de pseudònims. Molts d'aquests, no obstant, són simplement *pen-names*, noms artístics que, per infinitat de motius, assumeix un escriptor i que deixen en l'anonimat el seu nom real però no la seva identitat, perfectament coneguda, després d'adoptar un

nom més comercial, adaptar o dissimular un cognom d'origen forà, conflictiu o impronunciable... Arthur Blair (George Orwell, a la foto), Alberto Pincherle (Moravia), Guillaume Apollinaire (Wilhelm Albert Włodzimierz Apolinary de Waz-Kostrowicki), Josep Conrad (Józef Teodor Konrad Korzeniowski)...

Una identitat oculta (fins que...)

El pseudònim pot ser utilitzat fins a les últimes conseqüències, com un intent d'ocultar l'autoria d'una obra o la pròpia identitat. El secret sol tenir caducitat (llevat de comptats casos com el de B. Traven). Anne Perry (a la foto) no va poder ocultar que en realitat era Juliet Marion Hulme, condemnada per assassinat

en la seva infància. Patrick O'Brian amagava un real Richard Patrick Russ, britànic i no irlandès. Rere Lobsang Rampa es va descobrir un tal Cyril Henry Hoskin que no tenia res de tibetà. Brian O'Nolan va ser Flann O'Brien i Brian Nuall in mentre va tenir prohibit publicar pel fet de ser funcionari...

«És un dret sacrosant no haver de retre comptes de les pròpies històries», sosté De Giovanni

tuals. Deixeu en pau Elena Ferrante. Llegiu-ne els llibres, disfruteu-la, i prou».

No menys agra ha sigut la nota difosa per Edizioni E/O, els editors dels llibres d'Elena Ferrante. «Disgusta veure una gran autora italiana, estimada i celebrada al nostre país i al món, tractada de la mateixa manera que una criminal. ¿De quin crim és culpable per justificar una invasió com aquesta de la seva vida? ¿A quin interès públic superior respondria?», es pregunten, després de lamentar que *Il Sole 24 ore* no hagi manifestat fins ara cap interès pels llibres de Ferrante. Una actitud que, per cert, comparteix una gran part de l'establishment literari italià, que ha menyspre-

Els heterònims

El cas extrem de dissolució literària de la identitat és el dels heterònims de Fernando Pessoa (foto), cadascun amb una biografia i una estètica al darrere: Alvaro de Campos, Ricardo Reis, Alberto Caeiro, Bernardo Soares... Igual que Antonio Machado va ser Juan de Mairena i Abel Martín.

A prova

Autors consolidats proven sort amb un nou gènere i volen comprovar quina acceptació tenen sense el benefici del pes de la seva firma: J. K. Rowling (Robert Galbraith, foto), Romain Gary (Émile Ajar) o Francisco González Ledesma (Silver Kane, però també, el 2007, Enrique Moriel)

Una altra marca per a la sèrie b

Un altre format clàssic és el dels autors literaris que reserven el pseudònim per a les novel·les d'un gènere que consideren menor (policiac, romàntic, fantàstic) o que volen diferenciar de la resta de la seva producció, sense amagar que són autors de totes dues. Howard Allen O'Brien firma com a Anne Rice

les obres fantàstiques i com a A.N. Roquelaure les eròtiques. L'irlandès John Banville (foto) es converteix en Benjamin Black en el gènere negre, igual que Joyce Carol Oates passa a ser Rosamond Smith i Lauren Kelly o Sarah Lark firma manuals d'equitació amb el seu nom real de Christiane Gohl.

Dones pioneres

Un cas especial és el de les escriptores que van haver d'adoptar una firma masculina per esquivar els prejudicis sexistes. Les germanes Brontë (Carrer, Ellis i Acton Bell, foto), Cecilia Böhl de Faber (Fernán Caballero), Caterina Albert (Victor Català)... La versió contemporània, l'ús d'inicials (C. L. Moore).

Anònim blindat

L'anonimat radical passa per no firmar l'obra, o fer-ho amb el nom del personatge de ficció. Alguns anonimats han resistit segles i debats, com el de l'autor d'*El Lazarillo de Tormes* (a la imatge, la pel·lícula). Altres més graciosos, com el de Geronimo Stilton (Elisabetta Dami), no.

Esquerps evasius i la seva versió 3.0

De J. D. Salinger (foto) i Thomas Pynchon en coneixem el nom i biografia bàsica (del primer alguna cosa més que això després de la seva mort i la publicació d'una biografia; del segon una mica menys, fins al punt que es dubta de la seva verdadera identitat). Aquests escriptors evasius han

triat una altra fórmula d'anonimat, potser més fàcil en temps preinternet que avui: firmar amb el nom però ocultar-se dels mitjans fins a portar una vida incògnita (en què potser sí que tenen pseudònim). Un anonimat 3.0 és el de la catalana Marta Rojals: amagada però activíssima a la xarxa.

at la seva obra, sigui per l'efectisme i falta de profunditat que assenyalen els crítics, sigui pel domini d'una casta literària elitista i masclista, com opinen els seus defensors.

EL SUPORT D'ERRI DE LUCA // Un altre escriptor italià que ha reaccionat negativament a les notícies és Erri de Luca. «¿Però a qui li pot importar qui és realment Elena Ferrante? A mi, com a lector, d'un autor no m'interessa la identitat sinó l'obra, llegir-la», ha considerat. «Aquest tipus d'investigacions patrimonials estaria bé que s'utilitzessin per perseguir els evasors, no els autors», afegeix l'escriptor. L'autor de novel·la negra Massimo Carlotto ha apuntat també als

«A l'era d'internet, la distinció entre públic i privat ja no es manté», lamenta Peter Stamm

ressentiments acumulats per l'èxit de Ferrante: «Enveja, necessitat de detenir un fenomen literari lliure i independent».

Però més enllà de les guerres internes del món literari italià, també ha arribat suport des de la literatura anglosaxona: de fet, ha sigut als Estats Units on els llibres de Ferrante s'han convertit en un fenomen d'enormes proporcions. «La voluntat d'anonimat d'Elena Ferrante era una obra d'art per si mateixa. És trist que s'hagi acabat; i encara més que hagi sigut a mans d'una revista literària», ha opinat Amitav Gosh (el reportatge de Gatti es va publicar també a la *New York Review of Books*). «Jo sóc Elena Ferrante», va arribar a procla-

mar ahir Salman Rushdie.

L'escriptor suís Peter Stamm, que precisament és a Barcelona per presentar una obra en la qual un cop més s'enfronta al contrast entre la naturalesa real de les persones i la façana que mostren al món, *Noche es el día*, opinava ahir que li sembla «terrible» la «falta de respecte a la privacitat». Però al mateix temps matisava que «hi ha moltes persones a les quals els va pitjor en aquest sentit, que són exposades a escrutini públic amb imatges de nus, per exemple», i que és difícil aspirar a l'anonimat «en l'era d'internet en què vivim, en la qual la distinció entre l'àmbit privat i el públic ja no es manté». ≡

idees

RICARD
Ruiz Garzón

Amb el risc i sense perill

De la verdadera identitat d'Elena Ferrante a la falsa identitat del PSOE. Del creixent cansament envers Donald Trump al minvant interès pel fenomen Potter. I de les inesperades votacions a Colòmbia a l'esperat conflicte amb Elvira Navarro pels últims dies d'Adelaida García Morales. No sé si ho han notat, però política i literatura coincideixen aquests dies a aclaparar-nos amb notícies que confonen sense parar el risc amb el perill. I no és el mateix. El risc és la possibilitat de dany i el perill és la seva probabilitat. El risc és optatiu i no quantificable, mentre que el perill concreta sense demanar permís. El risc ben entès pot i ha de ser aplaudit; el perill, el busquen només els inconscients. Així, la Ferrante es va arriscar al fer servir un pseudònim, però no hi ha res tan perillós com aquest periodisme que prefereix utilitzar el seu poder per fur-

La Ferrante es va arriscar a l'usar un pseudònim; Rowling, a l'explotar Potter

gar en els comptes d'un escriptor digne i no en els de tant indigne poderós. Així, continuar explotant el nen mag és un risc que fa flaire de declivi, però voler explotar el món amb màgia de nens fa tanta pudor de perill com d'insensatesa, si guanyés el taujà en comptes de Clinton. I així, en fi, qui s'arrisca per la pau rep desenganys, però no hi ha perill més gran, estimada Elvira, que ignorar les guerres òbvies.

Cada vegada més m'acosto a qui s'arrisca i m'allunyo del perill. Tinguin-ho en compte, si hi estan d'acord, per llegir **Luisgé Martín** a *El amor del revés* (Anagrama), que s'arrisca a despullar-se sense caure en perilloses exhibicions. Facin-ho també, si estimen el cinema, evitant un **Tim Burton** caduc i assistint a partir del dia 14 als Mal·là, on s'estrena el documental de **Jordi Esteva Socotra**, *la isla de los genios* (llibre *deluxe* a Atalanta). I rematin-ho amb les afilades propostes d'**Elisabet Riera**, autora aviat a *L'Altra* i abans editora amb la imminent WunderKammer (WK), segell que el dia 24 arrenca amb un fascinant inèdit de **Victor Hugo**: *Lo que dicen las mesas parlantes*. On és el risc i on és el perill. No descobrir-ho sí que fa por. ≡